

Перова Л.В.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ ООН

Стаття присвячена дослідженню правового регулювання участі України в Міжнародних миротворчих операціях ООН.

Наголошується, що актуальність дослідження правового регулювання участі України в Міжнародних миротворчих операціях ООН полягає як у теоретичному пошуку нових форм їхнього регулювання, так і в реалізації цих форм у практиці міжнародних відносин.

Зазначено, що зміни в законодавстві України щодо її участі в міжнародних миротворчих операціях ООН із підтримки миру і безпеки дозволили вирішити більшість проблемних питань, які існували раніше.

З'ясовані концептуальні основи, історія розвитку правового регулювання участі України в Міжнародних миротворчих операціях ООН та механізми його застосовування задля запобігання та врегулювання міжнародних конфліктів.

Визначено, що Україна, будучи членом-засновником ООН, тим не менше, почала брати участь у миротворчих операціях лише після проголошення незалежності.

Встановлено, що історія становлення нормативно-правового регулювання миротворчої діяльності України бере свій початок від затвердження Верховною Радою України Постанови від 3 липня 1992 року № 2538-ХІІ «Про участь батальйонів Збройних сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії».

Наголошено, що Першим основним законодавчим актом у сфері миротворчої діяльності став Закон України «Про участь України в міжнародних операціях із підтримання миру та безпеки» від 23 квітня 1999 року.

Зазначено, що наступним етапом законотворчості став прийнятий 2 березня 2000 р. Закон України № 1518-ІІІ «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав», в якому головне місце посідає визначення порядку направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав та умов тимчасового перебування на території цих держав, принципи формування, організації підготовки зазначених підрозділів та гарантії соціального захисту осіб, їхнього військового і цивільного персоналу, членів їхніх сімей.

Визначена роль Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України від 15 червня 2009 р., введеної в дію Указом Президента України від 15 червня 2009 р. № 435/2009, якою було передбачено, що миротворчі операції здебільшого не є суто військовими, а переважно набувають комплексного характеру і, відповідно, потребують залучення як військовослужбовців, так і цивільних осіб, а також зусиль одразу декількох міжнародних і регіональних організацій із безпеки та неурядових організацій.

Підсумовується ефективність внесених змін у законодавстві України щодо участі України в миротворчих операціях ООН, які дозволили вирішити проблему понятійного апарату та унормувати участь України в операціях, щодо яких у внутрішньому законодавстві існували юридичні колізії.

Ключові слова: *правове регулювання участі України в Міжнародних миротворчих операціях ООН, миротворчі операції ООН, законодавство України, миротворча діяльність України, участь Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях.*

Постановка проблеми. Сьогодні жодна держава неспроможна гарантувати свою безпеку лише власними силами. У зв'язку із цим особливого значення набуває розширення дії ООН як ключової міжнародної структури безпеки у світі. В основі цього процесу лежить природне прагнення держав до взаємної інтеграції.

Україна активно долучилась до процесу реформування миротворчості з тим, щоб зробити її більш ефективною та адекватною сучасним викликам. Так, саме Україні належать ініціативи щодо зміцнення миротворчого потенціалу ООН шляхом заповнення критичних прогалів у галузі авіаційного забезпечення місій, а також стосовно

вдосконалення механізмів юридичного захисту «блакитних шоломів». У 1994 р. Україна стала ініціатором Конвенції з безпеки персоналу ООН та пов'язаного з нею персоналу [1].

Зміни в законодавстві України щодо участі в міжнародних миротворчих операціях ООН із підтримки миру і безпеки дозволили вирішити більшість проблемних питань, які існували раніше. Створена юридична база для більш ефективної участі України в міжнародних операціях. Фінансові умови їхнього проведення адекватні наявному рівню залучення національних контингентів і національного персоналу.

Разом із тим стратегія міжнародної миротворчої діяльності України вимагає ретельного доопрацювання, яке не обмежується оновленням термінології відповідно до проведених змін законодавства. Сучасне оновлення законодавчої бази України щодо участі в міжнародних миротворчих операціях ООН із підтримки миру і безпеки повинно дати цілісне бачення політичних умов і юридичних підстав участі України в широкому спектрі міжнародних операцій у сучасних умовах і в перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливу увагу розгляду правового регулювання участі України в миротворчих операціях ООН приділяють українські вчені Л. Панченко, С. Мельник, В. Мицик, Д. Малишев, Б. Гуменюк, П. Іскандеров, С. Редина, І. Слющенко. Але, незважаючи на достатню кількість наукових напрацювань щодо правового регулювання участі України в миротворчих операціях ООН, завжди будуть актуальними подальші дослідження його розвитку. Це пояснюється тим, що правове регулювання участі України в миротворчих операціях ООН є динамічним процесом та щороку відбуваються суттєві зміни, які потребують детального аналізу.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити стислий огляд правового регулювання участі України в миротворчих операціях ООН та нормативно-правових актів міжнародного та національного характеру, які стосуються участі в них України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будучи членом-засновником ООН, тим не менше, Україна почала брати участь у миротворчих операціях лише після проголошення незалежності.

Історія становлення нормативно-правової бази миротворчої діяльності України та її Збройних Сил бере свій початок від затвердження Верховною Радою України Постанови від 3 липня

1992 року № 2538-ХІІ «Про участь батальйонів Збройних сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії» [2].

І надалі правовими підставами миротворчої діяльності України були постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, рішення Кабінету Міністрів України щодо актуальних проблем, які поставали у зв'язку з конфліктами та потребували швидкого реагування і задіяння миротворчого контингенту нашої держави.

Зокрема, приймаючи Постанову «Про участь українського контингенту в операції багатонаціональних сил із виконання угоди на території Боснії і Герцеговини» у грудні 1995 року, Кабінет Міністрів України керувався не тільки запрошенням відповідно до резолюції Ради Безпеки ООН від 15 грудня 1995 року, але й урахуванням стратегічних інтересів України [3].

Поширення конфлікту на Балканах, потреба в українських військових миротворцях в інших республіках колишньої Югославії стали причиною прийняття Постанови Верховної Ради України «Про участь контингенту Збройних Сил України в миротворчих силах Організації Об'єднаних Націй у Східній Славонії» в 1996 році [4].

У 1999 році відносно цього регіону з'являється Указ Президента України «Про направлення миротворчого контингенту для участі України в миротворчій операції в Косово, Союзна Республіка Югославія», який закріплюється відповідним законом України [5].

Першим основним законодавчим актом у сфері миротворчої діяльності став Закон України «Про участь України в міжнародних операціях із підтримання миру та безпеки» від 23 квітня 1999 року. Даний закон діє із змінами згідно із законом № 5286-VI від 18 вересня 2012 року.

У ньому, зокрема, говорилося, що «усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, враховуючи зобов'язання України як держави – члена Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) надавати допомогу ООН у діях, що провадяться відповідно до Статуту ООН, ... Україна розглядає участь у міжнародних миротворчих операціях як важливу складову частину своєї зовнішньої політики» [6].

Наступним етапом законотворчості став прийнятий 2 березня 2000 р. Закон України № 1518-III «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» [7]. У ньому головне місце посідає визначення порядку направлення підрозділів Збройних Сил України до інших

держав та умов тимчасового перебування на території цих держав.

Рішення Президента України про направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав підлягає схваленню Верховною Радою України відповідно до пункту 23 статті 85 Конституції України. Поданий Президентом України законопроект про схвалення рішення щодо направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав як невідкладний розглядається Верховною Радою України позачергово [8].

Важливим етапом у розвитку законодавчої бази миротворчої діяльності України став Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 23 квітня 2009 р., а також «Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України» від 15 червня 2009 р. № 435/2009 [9], який врахував не тільки загальні підходи, а й особливості сучасних міждержавних і внутрішніх конфліктів та їхній вплив на міжнародну і національну безпеку, а також характер сучасних миротворчих операцій.

Ураховуючи, що Україна є членом міжнародних і регіональних організацій, безперечним чинником її участі в миротворчих операціях виступають сформульовані юридичні засади та базові документи цих організацій. У першу чергу це Статут Організації Об'єднаних Націй, рішення Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки ООН; по-друге, це базові документи Організації безпеки та співробітництва в Європі, членами яких є Україна. Дотримання Україною цих провідних засад надає їй переваг у визначенні її ролі в миротворчості і підтримці світової безпеки.

До основних міжнародно-правових документів, що становлять правову основу миротворчої діяльності України, належать: Угода між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із урегулювання криз, ратифікована Законом України від 6 березня 2008 р. № 137-VI [10]; Статут Організації Об'єднаних Націй [11], Меморандум про взаєморозуміння між Організацією Об'єднаних Націй та Урядом України стосовно внеску до системи резервних угод ООН від 6 серпня 1997 р. [12].

У новій редакції воєнної доктрини, визначеної в Указі Президента № 390/2012 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 8 червня 2012 р., «Про нову редакцію Воєнної доктрини України», зазначається, що для запобігання конфліктам слід підвищувати авторитет та роль України на міжнародній арені, залучатися до

діяльності міжнародних безпекових, політичних організацій, сприяти розвитку систем колективної безпеки, забезпечувати боєздатність Збройних Сил України, турбуватись про правове забезпечення міжнародних гарантій, наданих нашій країні у зв'язку з її відмовою від ядерної зброї [13].

Залучаючись до багатонаціональних форм забезпечення регіональної безпеки, Україна набуває можливості стати учасником процесу формування та прийняття політичних рішень щодо проведення конкретних операцій як країна-контрибутор. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки» [14] був розроблений Міністерством оборони України на виконання Плану організації виконання Указу Президента України від 21.04.11 № 492 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 21 квітня 2011 р., «Про участь Збройних Сил України в багатонаціональних військових формуваннях високої готовності», схваленого на засіданні Кабінету Міністрів України від 16.05.11 [15]. Зазначеним Указом Президента України від 21 квітня 2011 р. № 492 введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо визнання доцільності участі Збройних Сил України в багатонаціональних формуваннях високої готовності.

Ще одним важливим законом, який стосується миротворчої діяльності, є Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI, яким, зокрема, запроваджується політика позаблоковості, доцільним є розгляд питання про його вплив на можливість участі України в міжнародних багатонаціональних операціях [16].

У жовтні 2012 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки». Було юридично унормовано розширення спектру міжнародних операцій за участю України, яке відбувалось де-факто протягом тривалого часу.

Висновки. Зміни в законодавстві України щодо участі України у миротворчих операціях ООН дозволили, по-перше, вирішити проблему понятійного апарату, по-друге, унормувати участь України в операціях, щодо яких у внутрішньому законодавстві існували юридичні колізії. Термін «миро творчість» не відповідав термінології ані ООН, ані інших міжнародних організацій, в операціях яких бере участь Україна. Деякі із цих

операцій не підпадали під дію основних законів, що регулювали направлення національних контингентів за межі України.

В окремих випадках застосування внутрішнього законодавства не відповідало міжнародному мандату операції. Крім того, терміни «військовий контингент» і «військовий персонал», що застосовувались у внутрішньому законодавстві, не відповідали комплексному характеру сучасних міжнародних операцій з урегулювання криз і не поширювались на поліцейські місії ООН, ОБСЄ і ЄС, в яких брала участь Україна. Запровадження термінів «національний контингент» і «національний персонал» вирішує це питання.

Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки» суттєво розширив застосування Закону України «Про участь України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки» (стара назва – «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях»). Відповідні зміни були внесені у цілу низку інших законів.

Особливої уваги потребує внесення змін або розроблення нової редакції Указу Президента України «Про Порядок розгляду пропозицій щодо участі України в міжнародних миротворчих операціях» і Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України. Решта документів потребує в основному термінологічного оновлення.

Залишається певна неоднозначність процедур прийняття рішень, які передбачені законами «Про участь України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки» і «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав».

Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки» розширило коло міжнародних операцій, до яких може залучатися Україна, та створило правове підґрунтя для подальшого вдосконалення механізму залучення сил і засобів Збройних Сил України до участі в міжнародних операціях як самостійно, так і у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності.

Список літератури:

1. Постійне представництво України при ООН у Нью-Йорку. URL : <http://un.mfa.gov.ua/ua/ukraine-un/general-information> (дата звернення: 24.09.2019).
2. Про участь батальйонів Збройних сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії : Постанова Верховної Ради України від 3 липня 1992 року № 2538-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 38. 564 ст.
3. Про участь українського контингенту в операції багатонаціональних сил з виконання угоди на території Боснії і Герцеговини : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 1995 р. № 1073. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1073-95-%D0%BF> (дата звернення: 24.09.2019).
4. Про участь контингенту Збройних Сил України в миротворчих силах Організації Об'єднаних Націй у Східній Славонії : Постанова Верховної Ради України від 25 березня 1996 № 102/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 14. 66 ст.
5. Про направлення миротворчого контингенту для участі України у миротворчій операції в Косово, Союзна Республіка Югославія : Указ Президента України від 14 серпня 1999 р. № 852/99. *Офіційний вісник України*. 1999. № 31. 1600 ст.
6. Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки : Закон України від 23.04.1999 р. № 613-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22. 202 ст.
7. Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав : Закон України від 02.03.2000 р. № 1518-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 19. 144 ст.
8. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України : Указ Президента України від 24 квітня 2009 р. № 435/2009. *Офіційний вісник України*. 2009. № 45. 1504 ст.
10. Про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз : Угода між Європейським Союзом і Україною від 13.06.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. Ст. 212.
11. Статут Організації Об'єднаних Націй 1948 року. Київ : Представництво ООН в Україні , 2008. 67 с.
12. Меморандум про взаєморозуміння між Організацією Об'єднаних Націй та Урядом України стосовно внеску до системи резервних угод ООН від 06 серпня 1997 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 75. 149 ст.

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента від 08 червня 2012 р. № 390/2012. Офіційний вісник України. 2012. № 45. 116 с.

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки: Закон України від 18 вересня 2012 р. № 5286-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 38. 499 ст.

15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 квітня 2011 р. «Про участь Збройних Сил України у багатонаціональних військових формуваннях високої готовності»: Указ Президента України від 21.04.11 № 492. *Офіційний вісник України*. 2011. № 32. 1341 ст.

16. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. 527 ст.

Perova L.V. UKRAINE'S PARTICIPATION IN UN INTERNATIONAL PEACEKEEPING OPERATIONS FOR PEACEKEEPING

The article is devoted to the study of legal regulation of Ukraine's participation in the UN International Peacekeeping Operations.

It is emphasized that the relevance of the study of legal regulation of Ukraine's participation in the UN International Peacekeeping Operations lies in the theoretical search for new forms of their regulation, and in the implementation of these forms in the practice of international relations.

It is noted that the changes in the legislation of Ukraine regarding its participation in the UN peacekeeping operations on peacekeeping and security allowed to solve most of the problems that existed before.

The conceptual basics, history of the development of legal regulation of Ukraine's participation in the UN International Peacekeeping Operations and mechanisms for its application to prevent and resolve international conflicts have been clarified.

It is determined that Ukraine, as a founding member of the UN, nevertheless began to participate in peacekeeping operations only after independence.

It is established that the history of normative legal regulation of Ukraine's peacekeeping activity originates from the approval by the Verkhovna Rada of Ukraine of July 3, 1992 No. 2538-XII "On the participation of battalions of the Armed Forces of Ukraine in the United Nations peacekeeping forces in conflict zones on the territory of the former Yugoslavia".

It was emphasized that the Law of Ukraine "On Participation of Ukraine in International Peace and Security Operations" of April 23, 1999 was the first major legislative act in the field of peacekeeping.

It is stated that the next stage of lawmaking was the Law of Ukraine No. 1518-III "On the Procedure of Subdivisions of the Armed Forces of Ukraine to Other States", adopted on March 2, 2000, stay in the territory of these states, principles of formation, organization of preparation of the specified units and guarantees of social protection of persons, their military and civilian personnel, members of their families.

The role of the Strategy for International Peacekeeping Activities of Ukraine of June 15, 2009, enacted by the Decree of the President of Ukraine of June 15, 2009 No. 435/2009, which stipulates that peacekeeping operations are mostly not purely military, but mainly of a complex nature, is defined. accordingly require the involvement of both military and civilians, as well as the efforts of several international and regional security organizations and non-governmental organizations.

It summarizes the effectiveness of the amendments made to the legislation of Ukraine on the participation of Ukraine in UN peacekeeping operations, which allowed to solve the problem of the conceptual apparatus and to normalize the participation of Ukraine in operations for which there were legal conflicts in the domestic legislation.

Key words: *legal regulation of Ukraine's participation in UN International peacekeeping operations, Ukrainian legislation, Ukraine's peacekeeping activities, participation of the Armed Forces of Ukraine in operations International peacekeeping operations.*